

Forklaring til utviklingstrekk for forekomsten av lungekreft i Lillesand, Aust-Agder

Grafene viser kurver med aldersjusterte rater for lungekreft blant kvinner og menn i enkeltkommuner og grupper av kommuner i Aust-Agder, og for hele fylket med Oslo og Norge til sammenligning, fordelt på tiårsperioder fra 1960 til 2008.

Fremstillingene er lagd etter forespørsel fra lokale beboere og i kjølvannet av en diskusjon i Lillesandsposten.

Hensikten med fremstillingen er å vise omfanget og utviklingen av lungekreftsykdommen, og tallene gir i seg selv ikke grunnlag for å knytte utviklingen til noen spesifikk årsak. Likevel vil vi kommentere bildet utfra det som er kjent fra annen tilgjengelig kunnskap om denne sykdommen.

Fremgangsmåte

Tallene er hentet fra Kreftregisterets hoveddatabase, der det finnes opplysninger om alle nye tilfeller av kreft i Norge siden 1953. Materialet er hentet frem av Datautleveringsenheten i samarbeid med Bjørge Sæther. Grafer og kommentarer er utarbeidet av Forskningsavdelingen.

Krefttilfellene er fordelt etter bostedskommune ved diagnosetidspunktet. Tall for kommunene (eller grupper av kommuner) er regnet om til aldersjusterte rater, dvs at man tar hensyn til antall innbyggere i kommunene og aldersfordelingen for kvinner og menn hver for seg. Dette gjør at tallene er sammenlignbare over tid, mellom kvinner og menn, og mellom geografiske områder (kommune, fylke, land).

Når det opptrer få tilfeller av en sykdom (små kommuner, sjeldne sykdommer, eller begge deler), vil tilfellene normalt ikke fordele seg jevnt utover i tid og rom. Ofte kan det oppstå lokale opphopninger, eller flere tilfeller med kort avstand i tid, og bildet kan fremstå som urolig og ustabil med hakkete kurver. Det kan skape et inntrykk av en dramatisk som vi ofte må tilskrive tilfeldige svingninger og variasjoner, som særlig blir sjenerende når man kommer ned på kommunenivå.

Nedenfor vil bildene fra Aust-Agder bli kommentert enkeltvis.

Menn i Norge, Aust-Agder og Oslo

- Bildet viser at forekomsten av lungekreft blant menn i Norge har mer enn doblet seg fra 1960-tallet frem til i dag, men at utviklingen har flatet ut.
- For Oslo har forekomsten ligget høyere enn landsgjennomsnittet, men sunket siden 1980-tallet, og ligger i dag i underkant av de nasjonale tallene.
- For Aust-Agder kom økningen senere enn for Oslo, og vi aner en nedgang siden 1990-tallet.
- Det er sterke holdepunkter for at tobakksrøyking er den viktigste faktoren som har forårsaket disse svingningene over tid, og som står bak det aller meste av ulikhetene mellom de geografiske områdene.
- Forekomsten av lungekreft blant menn kan imidlertid også være påvirket av faktorer i arbeidsmiljøet og av radon i innendørs luft. Det har vært antydning at rundt 20% av tilfellene hos menn kan skyldes påvirkning i arbeidsmiljøet. På landsbasis antas det at rundt 10% av

VENNLIGST ADRESSER POST TIL KREFTREGISTERET OG IKKE TIL ENKELTPERSONER

Postadresse: PB 5313 Majorstuen 0304 Oslo	Kontoradresse: Fr. Nansens vei 19 0369 Oslo	Telefon: 22 45 13 00 Telefaks: 22 45 13 70	E-post: kreftregisteret@kreftregisteret.no Internett: www.kreftregisteret.no	Org. nr: Bankkonto:	993 467 049 6468.05.02275
---	---	---	---	------------------------	------------------------------

tilfellene kan skyldes radon i inneluft. I de fleste tilfellene vil det foreligge flere risikofaktorer samtidig, men lungekreft kan også oppstå uten at noen kjente risikofaktorer påvises. I tillegg vil noen kreftsykdommer fra andre deler av kroppen kunne spre seg til lungene, og på folkemunne bli omtalt kreft i lungene. Disse er ikke regnet med i statistikkene fra Kreftregisteret.

Menn i Aust-Agder, kystkommunene

- De historiske tallene er beregnet samlet for "gamle" småkommuner som senere ble slått sammen. Siden det dreier seg om relativt små geografiske områder og perioder da sykdommen var mer sjelden, ser vi et litt urolig bilde med ganske store forskjeller fra periode til periode (se forklaringen over).
- Forekomsten av lungekreft blant menn i Tvedestrand synes å ligge høyere enn gjennomsnittet for Aust-Agder de siste tiårene, mens forekomsten i de andre kommunene svinger rundt fylkestallene.

Menn i Aust-Agder, innlandskommunene

- Vi ser at innlandskommunene i stor grad har ligget lavere enn Aust-Agder fylke som helhet. Dette stemmer overens med det vi ser for landet for øvrig, der bykommuner generelt har hatt høyere forekomst av lungekreft enn landkommunene. Man regner ulikheter i røykevanene som den viktigste forklaringen på denne forskjellen.

Kvinner i Norge, Aust-Agder og Oslo

- Vi ser en dramatisk økning av lungekreft blant norske kvinner med en 6-dobling av forekomsten på landsbasis siden 1960-tallet. Forekomsten ligger fortsatt en god del lavere enn for menn.
- Kvinner i Oslo har hele tiden ligget høyere enn landsgjennomsnittet, og Aust-Agder har kommet etter og til dels gått forbi Oslo.

Kvinner i Aust-Agder, kystkommunene

- De historiske tallene er beregnet samlet for "gamle" småkommuner som senere ble slått sammen. Siden det dreier seg om relativt små geografiske områder og perioder da sykdommen var mer sjelden, ser vi et litt urolig bilde med ganske store forskjeller fra periode til periode (se forklaringen over).
- Forekomsten av lungekreft blant kvinner i Tvedestrand synes å ligge noe lavere enn gjennomsnittet for Aust-Agder de siste tiårene, mens forekomsten i de andre kommunene ligger nær opptil eller svinger rundt fylkestallene.

Kvinner i Aust-Agder, innlandskommunene

- Vi ser at innlandskommunene i stor grad har ligget lavere enn Aust-Agder fylke som helhet. Dette stemmer overens med det vi ser for landet for øvrig, der bykommuner generelt har hatt høyere forekomst av lungekreft enn landkommunene. Man regner ulikheter i røykevanene som den viktigste forklaringen på denne forskjellen.

Helhetsvurdering

Forekomsten av lungekreft varierer sterkt geografisk, fra periode til periode, og mellom kvinner og menn. En stor del av variasjonen antas å kunne forklares med ulikheter i de historiske røykevanene. Dette er tidligere illustert for Agder-fylkene i en rapport fra Kreftregisteret i 1999 (Kjørheim 1999).

VENNLIGST ADRESSER POST TIL KREFTREGISTERET OG IKKE TIL ENKELTPERSONER

Postadresse:	Kontoradresse:	Telefon: 22 45 13 00	E-post: kreftregisteret@kreftregisteret.no	Org. nr:	993 467 049
PB 5313 Majorstuen 0304 Oslo	Fr. Nansens vei 19 0369 Oslo	Telefaks: 22 45 13 70	Internett: www.kreftregisteret.no	Bankkonto:	6468.05.02275

Forskjellen mellom bykommuner og landkommuner på Agder ble også vist i rapporten fra 1999. Det er vanlig å anslå at rundt 85% av lungekrefttilfellene forårsakes av røyking.

Også andre påvirkninger kan bidra. For menn antas at 20% av lungekrefttilfellene kan skyldes påvirkning i arbeidsmiljøet, og oftest foreligger det en samvirkning med røyking. På landsbasis antar man at 10% av tilfellene hos kvinner og menn skyldes radon i innendørs luft, men også i disse situasjonene vil røyking ofte være en sterkt bidragende faktor. Prosenttallene, de såkalt tilskrivbare andelene, vil derfor være delvis overlappende. I 1999 fant man høyere forekomst av lungekreft i de gruppene av Agder-kommuner der man antok at asbest var mest utbredt i arbeidslivet (Kjærheim 1999).

Gjennom studier fra andre land er det kjent at også passiv røyking og utendørs luftforurensning kan medvirke til å fremkalle lungekreft. Økningen i risiko fra disse påvirkningene beregnes for hver enkelt person å være svært lav i forhold til livslang røyking. Langvarig og sterk påvirkning av passiv tobakksrøyking eller av luftforurensning antas å øke risikoen for lungekreft med om lag 20–50%, mens livslang røyking av 20 sigaretter om dagen fører til en risiko som er 15–30 ganger større enn hos aldri-røykere, dvs det tilsvarer en økning på rundt 2000%.

Beskrivelsen ovenfor kan ikke brukes til å si noe direkte og spesifikt om lokale årsaker til lungekreft i Aust-Agder. Men bildet illustrerer ulikheter i lungekreftforekomsten mellom deler av landet, og mellom kvinner og menn, og peker på noen store ulikheter i endringene som har skjedd over tid. Sammen med kunnskapen om at de fleste av tilfellene skyldes tobakksrøyking, sier bildet mye om potensialet for forebygging.

Kreftregisteret
Forskningsavdelingen
6. juni 2011

(sign.)
Tom K Grimsrud
forsker/overlege, dr.med.

VENNLIGST ADRESSER POST TIL KREFTREGISTERET OG IKKE TIL ENKELTPERSONER

Postadresse: PB 5313 Majorstuen 0304 Oslo	Kontoradresse: Fr. Nansens vei 19 0369 Oslo	Telefon: 22 45 13 00 Telefaks: 22 45 13 70	E-post: kreftregisteret@kreftregisteret.no Internett: www.kreftregisteret.no	Org. nr: Bankkonto:	993 467 049 6468.05.02275
---	---	---	---	------------------------	------------------------------